

*Максименко С.Д.
Євтух М.Б.
Коваленко В.В.
Цехмістер Я.В.
Лазуренко О.О.*



Психологія та педагогіка



УДК 159.9+371.01(075.8)

ББК 88я73+74я73

М 17

*Затверджено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №1/11-3118 від 06.03.2012 р.)*

Максименко С.Д. Розділ 1. Ч. 1 (Теми 1, 2, 3), Ч. 2 (Тема 4), Ч. 3 (Теми 6, 7, 8, 9), Ч. 4 (Теми 11, 12, 13, 14), Ч. 5 (Теми 15, 16), Ч. 6 (Теми 17, 18, 19);

Євтух М.Б. Розділ 2. Ч. 1 (Теми 1, 2), Ч. 2 (Теми 3, 4, 6);

Коваленко В.В. Розділ 1. Ч. 2 (Тема 5); Розділ 2. Ч. 2 (Тема 5);

Цехмістер Я.В. Розділ 1. Ч. 4 (Тема 10); Розділ 2. Ч. 3 (Тема 8);

Лазуренко О.О. Розділ 2. Ч. 2 (Тема 7).

Рецензенти:

Н.В. Чепелева, доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України;

В.І. Бондар, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України.

Психологія та педагогіка : підручник / [Максименко С.Д., Євтух М.Б., Коваленко В.В., Цехмістер Я.В., Лазуренко О.О.]; За ред. С.Д. Максименка. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 584 с.

ISBN 978-966-194-129-7

У підручнику викладено основи нормативного курсу «Основи психології. Основи педагогіки», розкрито загальні питання психології та педагогіки. Подано блок процедур, які забезпечують активне та свідоме засвоєння навчальної інформації.

Для студентів вищих закладів освіти, де викладається цей курс.

ISBN 978-966-194-129-7

© Максименко С.Д., Євтух М.Б.,
Коваленко В.В., Цехмістер Я.В.,
Лазуренко О.О., 2013

© Видавничий Дім «Слово», 2013

ЗМІСТ

Передмова	9
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЯ	10
Частина перша. Вступ до психології	10
Тема 1. Предмет психології	10
1.1. Предмет психології та її завдання.....	10
1.2. Основні галузі психологічних знань.....	12
1.3. Зв'язок психології з іншими науками.....	13
1.4. Основні напрями в сучасній психології.....	15
Тема 2. Розвиток психіки і свідомості	23
2.1. Виникнення психіки.....	23
2.2. Рефлекторна природа психіки.....	24
2.3. Розвиток механізмів психіки.....	32
2.4. Розвиток психіки у філогенезі.....	37
2.5. Психіка і свідомість.....	42
2.6. Виникнення і розвиток людської свідомості.....	44
Тема 3. Методи дослідження в психології	54
3.1. Загальна характеристика методів психологічного дослідження.....	54
3.2. Генетико-моделюючий метод.....	56
3.3. Метод спостереження.....	73
3.4. Експериментальні методи.....	89
3.5. Психодіагностичне дослідження.....	115
3.6. Принципи дослідження.....	139

Частина друга. Особистість. Соціальні групи.....	145
Тема 4. Поняття особистості в психології.....	145
4.1. Змістові ознаки особистості.....	146
4.2. Структура особистості.....	163
4.3. Теорії особистості.....	169
4.4. Онтогенез особистості.....	199
Тема 5. Соціальні групи.....	219
5.1. Поняття про групи.....	219
5.2. Колектив.....	220
5.3. Міжособистісні стосунки в групі.....	221
5.4. Конфлікт.....	229
Частина третя. Діяльність.....	235
Тема 6. Психологічний аналіз діяльності.....	235
6.1. Поняття про діяльність.....	235
6.2. Мета і мотиви діяльності.....	236
6.3. Структура діяльності.....	237
6.4. Способи діяльності, процес їх опанування.....	239
6.5. Перенесення та інтерференція дій.....	246
6.6. Основні різновиди діяльності.....	249
Тема 7. Мова і мовлення.....	259
7.1. Поняття про мову та її функції.....	259
7.2. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності...	261
7.3. Різновиди мовлення.....	265
Тема 8. Спілкування.....	272
8.1. Поняття про спілкування.....	272
8.2. Засоби спілкування.....	275
8.3. Функції спілкування.....	278
8.4. Різновиди спілкування.....	283
Тема 9. Увага.....	289
9.1. Поняття про увагу.....	289
9.2. Фізіологічні основи уваги.....	291
9.3. Різновиди і форми уваги.....	295
9.4. Властивості уваги.....	299

Частина четверта. Пізнавальні психічні процеси.....	307
Тема 10. Відчуття.....	307
10.1. Загальна характеристика пізнавальних процесів. Поняття про відчуття.....	307
10.2. Фізіологічне підґрунтя відчуттів.....	309
10.3. Класифікація і різновиди відчуттів.....	310
10.4. Основні властивості відчуттів.....	315
10.5. Відчуття і діяльність.....	318
Тема 11. Сприймання.....	322
11.1. Поняття про сприймання.....	322
11.2. Різновиди сприймань.....	323
11.3. Властивості сприймань.....	326
11.4. Спостереження і спостережливість.....	328
Тема 12. Пам'ять.....	333
12.1. Поняття про пам'ять.....	333
12.2. Запам'ятовування та його різновиди.....	333
12.3. Відтворення та його різновиди.....	335
12.4. Забування та його причини.....	336
12.5. Теорії пам'яті.....	338
12.6. Різновиди пам'яті.....	340
12.7. Індивідуальні особливості пам'яті.....	342
Тема 13. Мислення.....	347
13.1. Поняття про мислення. Соціальна природа мислення.....	347
13.2. Мислення як процес розв'язування задач.....	350
13.3. Розумові дії та операції.....	351
13.4. Форми мислення.....	354
13.5. Процес розуміння.....	357
13.6. Види мислення.....	359
13.7. Індивідуальні особливості мислення.....	361
Тема 14. Уява.....	366
14.1. Поняття про уяву.....	366
14.2. Фізіологічне підґрунтя уяви.....	369
14.3. Процес створення образів уяви.....	371

14.4. Різновиди уяви.....	373
14.5. Уява і особистість.....	376
Частина п'ята. Емоційно-вольові процеси.....	379
Тема 15. Емоції і почуття.....	379
15.1. Поняття про емоції та почуття.....	379
15.2. Фізіологічне підґрунтя емоцій та почуттів.....	381
15.3. Вираження емоцій та почуттів.....	383
15.4. Форми переживання емоцій та почуттів.....	384
15.5. Вищі почуття.....	387
Тема 16. Воля.....	391
16.1. Поняття про волю.....	391
16.2. Довільні дії та їх особливості.....	393
16.3. Аналіз складної вольової дії.....	395
16.4. Основні вольові якості особистості.....	397
Частина шоста. Індивідуально-психологічні особливості особистості.....	404
Тема 17. Темперамент.....	404
17.1. Поняття про темперамент.....	404
17.2. Фізіологічне підґрунтя темпераменту.....	406
17.3. Типи темпераментів.....	407
17.4. Основні властивості темпераменту.....	410
17.5. Темперамент та діяльність.....	412
Тема 18. Характер.....	416
18.1. Поняття про характер.....	416
18.2. Природа характеру.....	417
18.3. Структура характеру.....	419
18.4. Основні риси типового характеру.....	422
18.5. Формування характеру.....	425
Тема 19. Здібності.....	430
19.1. Поняття про здібності.....	430
19.2. Структура здібностей.....	433
19.3. Різновиди здібностей.....	435
19.4. Індивідуальні відмінності у здібностях людей та їх природні передумови.....	436

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІКА.....	442
Частина перша. Вступ до педагогіки.....	442
Тема 1. Педагогіка як наука.....	442
1.1. Поняття про педагогіку.....	442
1.2. Категорії педагогічної науки.....	448
1.3. Зв'язок педагогіки з іншими науками.....	449
1.4. Методи науково-педагогічних досліджень.....	451
Тема 2. Розвиток особистості в процесі навчання і виховання.....	456
2.1. Розвиток і виховання особистості.....	456
2.2. Біологічне і соціальне у розвитку.....	463
Частина друга. Дидактика – теорія освіти та навчання.....	470
Тема 3. Дидактичні основи процесу навчання.....	470
3.1. Поняття про дидактику.....	470
3.2. Зв'язок дидактики з конкретними методиками.....	472
3.3. Зміст освіти.....	472
Тема 4. Закономірності і принципи навчання.....	476
4.1. Закони і закономірності в педагогіці.....	476
4.2. Принципи навчання.....	478
Тема 5. Методи і засоби навчання.....	484
5.1. Поняття про методи навчання.....	484
5.2. Класифікація методів навчання.....	486
5.3. Функції методів навчання.....	494
Тема 6. Види і форми організації навчання.....	498
6.1. Види навчального процесу.....	498
6.2. Форми організації навчального процесу.....	499
6.3. Урок як основна форма організації навчально-виховного процесу.....	501
Тема 7. Система освіти в Україні.....	505
7.1. Система освіти. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ ст.)».....	505

7.2.	Типи навчальних і навчально-виховних закладів.....	508
7.3.	Педагогіка вищої школи.....	512
7.4.	Болонський процес і національна вища школа...	514
7.5.	Освіта в інших країнах.....	519
Частина третя. Теорія виховання.....		556
Тема 8. Основні положення теорії виховання.....		556
8.1.	Структура виховного процесу.....	556
8.2.	Мета виховання.....	561
8.3.	Закономірності виховання.....	563
8.4.	Форми організації і методи виховання.....	565
8.5.	Підходи у вихованні як педагогічні категорії....	568

ПЕРЕДМОВА

Підручник «Психологія та педагогіка» укладений для студентів вищих навчальних закладів, які вивчають нормативний курс «Основи психології. Основи педагогіки», розроблений на основі нової концепції сучасної освіти, з врахуванням нових підходів щодо підготовки кадрів у сучасних умовах.

Вивчення курсу передбачає засвоєння студентами системи психолого-педагогічних знань, основних понять з кожної теми, набуття досвіду застосування цих знань на практиці.

Вміщені в підручнику завдання не повинні обмежувати ініціативу викладача, їх можна змінювати і доповнювати з урахуванням специфіки факультету.